

อิทานิ ตสส ภกวโต อรโหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรินิพุพานโต ปญฺญาย ทฺวคฺคิสสํวจุจฺจฺรุตฺตฺร ปญฺจสตาธิกาณิ, เทว สํวจุจฺรสหสฺสาณิ อติกกฺกุนตานิ, ปจฺจุปฺปนฺกกาลวเสน, เวสาขมาสสฺส เอกฺกนวิสฺติมํ ทินํ, วารวเสน ปน สุกฺรวาโร โหติ, เอวํ ตสฺส ภกวโต ปรินิพุพานา, สาสนายุ-กาลคณฺนา สลฺลภฺเขตฺตพฺพา.

ปัญญาที่รู้จักจริง พระวิสุทธิคุณ คุณคือความบริสุทธิ์จริง และพระกรุณาคุณ คุณคือพระกรุณาจริง พระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่กล่าวโดยย่อทั้ง ๓ นี้ ตรงกับบทที่เราทั้งหลายได้สวดกันอยู่ อันเป็นพระราชนิพนธ์แห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พุทฺโธ สุตฺพุโธ กรณฺมหนฺณโว คำว่า พุทฺโธ พระผู้ตรัสรู้แล้ว หมายถึงทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ สุตฺพุโธ ผู้บริสุทธิ์

พระองค์ และเนื่องมาจากพระปัญญาคุณ และพระวิสุทธิคุณของพระองค์. เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ จึงได้เป็นสรณะคือที่พึ่งของพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย คือทรงเป็นผู้นำทางจิตใจ ให้ประพฤติละชั่ว กระทำความดี และชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส รวมเข้าในมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฐิฐิ ความเห็นชอบเป็นต้น สรุปรเข้าก็เป็น ๓ คือ

พุทฺโธ พระพุทธเจ้าไม่มีประมาณ อปฺปมาโณ รมฺโฆ พระธรรมไม่มีประมาณ อปฺปมาโณ สฺงฺโฆ พระสงฆ์ไม่มีประมาณ ดังนี้.

และความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า อันเป็นเหตุให้มีการแสดงธรรม ทำให้เราทั้งหลายได้ฟังธรรมได้รู้จักอัมมะะ รู้จักบุญกุศล และค่อย ๆ รู้จักถูกชอบกันมาจนถึงบัดนี้ เพราะพระสงฆ์หรือว่าพุทธบริษัทของพระองค์ได้บังเกิด

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงมิได้ตรัสรู้แต่เพียงลำพังพระองค์เดียว และรักษาความตรัสรู้ไว้นั้นแต่ลำพังพระองค์เอง ไม่มีใครรู้ แต่เราทั้งหลายได้รู้ หรือได้พลอยรู้ ก็เพราะพระองค์ทรงแสดงสั่งสอน และเมื่อเราทั้งหลายได้รู้พระธรรม ก็เป็นอันว่าได้รู้พระพุทธเจ้าด้วย คือได้รู้ว่าท่านผู้แสดงพระธรรมอันเป็นสัจธรรมอันประเสริฐสุด อันจริงแท้ ซึ่งถ่ายทอดมาถึงเราทั้งหลายใน

ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ ในมรรคคือทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อย่างครบถ้วน. ความตรัสรู้ของพระองค์เป็นความตรัสรู้จบ เป็นความตรัสรู้ที่บริสุทธิ์บริบูรณ์ จบก็คือหมดสิ้น บริสุทธิ์ก็คือว่าไม่มีผิดพลาดอันจะต้องให้แก่ใจ บริบูรณ์ก็คือว่าครบถ้วน ไม่มีบกพร่องอันจะต้องให้เพิ่มเติม ดังอริยสัจทั้ง ๔ ก็ครบถ้วน ไม่บกพร่อง ไม่ผิดพลาด ไม่มากไม่น้อย เพราะอริยสัจนี้ไม่มี ๓

เพิ่มเติม คำสั่งสอนของพระองค์ก็เป็นคำสั่งสอนที่รู้จบคือสมบูรณ์และถูกต้องทั้งหมด.

เพราะฉะนั้น ความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นความบังเกิดขึ้นของท่านที่ชื่อว่าพุทธะ คือของพระพุทธะ ดังพระพุทธภาษิตว่า “สุโฆ พุทฺธาน-มุปฺปาโท ความเกิดขึ้นของพระพุทธ คือผู้รู้ทั้งหลายให้เกิดสุข” จึงหมายถึง

ตรัสรู้ของพระองค์ ซึ่งทำให้พระพุทธระบังเกิดขึ้นในโลก คือพระผู้ตรัสรู้. ฉะนั้น เมื่อถึงวันสำคัญคือวันเพ็ญกลางเดือน ๖ หรือวันเพ็ญแห่งเดือนเวสาขะ อันเป็นวันที่ดวงจันทร์เสวยเวสาขหนักขัตกฤษตามจันทร์คติซึ่งโบราณจารย์ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าเมื่อเป็นสิทธัตถราชกุมารนั้น พระองค์ก็ได้ประสูติในวันเพ็ญเดือนเวสาขะ ตรัสรู้ก็ในวันเพ็ญเดือนเวสาขะ ปรีณิพพาน

พระธรรมเทศนา ก็ประกอบกันทั้งอามิสบูชาทั้งปฏิบัติบูชา และการฟังพระธรรมเทศนานั้นก็เป็น การทำปฏิบัติบูชา เพราะในขณะที่ฟังพระธรรมเทศนานั้น ย่อมมีการสำรวมกายวาจาใจเพื่อฟังธรรม ความสำรวมอันนี้ก็เป็นศีล มีความตั้งใจฟังธรรม ความตั้งใจอันนี้ก็เป็นสมาธิ และย่อมได้ปัญญาในธรรม คือได้ความรู้ในธรรมจากการฟัง ก็เป็นปัญญา เพราะฉะนั้น การฟังธรรม

วิชาขบฺหาเทศนา กัณฺทที่ ๒ (กัณฺทศักราช - พุทฺธคฺคณ ๓ ประโยชน์ ๓) สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในอภิลักฺกจิตกาลทางพระพุทธศาสนา คณะธรรมยุต จัดพิมพ์เผยแพร่

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนายุกาล จ้าเดิมแต่ปรีณิพพานแห่งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น บัดนี้ล่วงแล้ว ๒๕๓๒ พรรษา ปัจจุบันสมัย พุทธภาคมมาส สุธทินที่ ๑๙ ศุภวาร พระพุทธศาสนายุกาลนับ จ้าเดิมแต่ปรีณิพพานแห่งพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น มีนัยอันพึงกำหนดนับด้วยประการฉะนี้.

แล้ว หมายถึงพระวิสุทธิคุณ กรณฺมหนฺณโว มีพระกรุณาดังห้วงทะเลหลวง หมายถึงพระกรุณาคุณ ทั้งนี้เพราะพระองค์ได้ตรัสรู้พระธรรม คือสัจจะอันได้แก่ความจริง เป็นเหตุตักกิเลสและกองทุกข์ทั้งสิ้น ปัญญาที่ตรัสรู้สัจจะนั้น ตามปฐมเทศนาที่ตรัสแสดงไว้เอง ก็คือตรัสรู้อริยสัจทั้ง ๔ อันได้แก่ ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ปัญญาที่ตรัสรู้สัจจะนี้

เป็นศีลเป็นสมาธิเป็นปัญญา เพื่อผลคือวิมุตติ ความหลุดพ้น เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายในบัดนี้จึงต่างได้รู้จักอัมมะะตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน อันเป็นปริยัติธรรม และรู้จักปฏิบัติอัมมะะอันเป็นศีลเป็นสมาธิเป็นปัญญา หรือรู้จักทำบุญอันเป็นทานเป็นศีลเป็นภาวนา จึงสามารถพบวิมุตติคือความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ตามพระองค์ แม้เป็นการพ้นชั่วคราวที่ปฏิบัติ ทั้งนี้ก็

สืบเนื่องกันมา ได้มีปริยัติคือได้เล่าเรียน สดับรับฟังสืบกันมา และกับบอกกล่าวสืบกันมา จึงได้ถึงเราทั้งหลายในบัดนี้ได้ ไม่หายสาบสูญไป แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะล่วงมาเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี และความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้านี้พึงมีขึ้นได้ ก็ด้วยอาศัยพระองค์ได้ประสูติขึ้นในโลกและได้ตรัสรู้พระธรรม และแม้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว แต่แม้เช่นนั้นพระคุณของ

บัดนี้นั้นก็คือพระพุทธเจ้า หากมิได้พระพุทธเจ้าแล้ว เราไม่อาจจะรู้ธรรมสั่งสอนธรรม เหมือนดังพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่นี้ได้ ท่านผู้ที่แสดงได้อย่างนั้นก็คือพระพุทธเจ้า แม้เพียงบุคคลที่เพียงเล่าเรียนให้รู้จักพระพุทธวจนะที่ทรงจำแนกแจกแจงไว้เป็นพระวินัย เป็นพระสูตรต่างๆ และเป็นอภิธรรมเพียงแต่เล่าเรียนให้รู้จัก ก็จะเห็นความอัศจรรย์ในความตรัสรู้ของพระองค์ ว่า

ไม่มี ๕ เป็นต้น แต่มี ๔ เป็นครบถ้วน เป็นเหตุเป็นผลที่ครบถ้วนทั้งฝ่ายก่อนทุกข์ทั้งฝ่ายดับทุกข์ จึงทำให้ชาวโลกเมื่อศึกษาในอริยสัจนี้ ได้พลอยรู้จักว่าทุกข์ต่างๆ คืออะไรบ้าง ซึ่งคนได้ประสบอยู่ และอะไรเป็นเหตุของทุกข์นั้นทุกข์และความดับทุกข์คู่กัน เมื่อมีทุกข์ก็มีความดับทุกข์ได้ ไม่ใช่ดับไม่ได้ อะไรเป็นเหตุของความดับทุกข์ พระองค์ก็ตรัสสอนเอาไว้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นเหตุ

ความตรัสรู้ขึ้นเองของพระองค์ พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นเมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้พระธรรม นี่เป็นความบังเกิดขึ้นแห่งพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น ชาติคือความเกิดของพระองค์เป็นสิทธัตถราชกุมาร คือเกิดก่อขึ้นมาในมนุษย์นี้ จึงเป็นความเกิดที่จะต้องมี เมื่อสิทธัตถราชกุมารบังเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าจึงบังเกิดขึ้นได้ คือ สิทธัตถราชกุมารนั้นได้ตรัสรู้พระธรรม ก็เป็นพระพุทธเจ้าขึ้น

ก็ในวันเพ็ญเดือนเวสาขะ จึงเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่เราทั้งหลายพากันประกอบการบูชา ด้วยเครื่องสักการวามิส มีดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น และด้วยการปฏิบัติเป็นปฏิบัติบูชา ฉะนั้น ในวันวิสาขปุณณมี ซึ่งเป็นวันประกอบวิสาขบูชา หรือแม้ในวันอื่นซึ่งประกอบการบูชาอย่างอื่น เช่นวันมาฆบูชาเป็นต้น จึงได้มีการจัดให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์และ

จึงเป็นการปฏิบัติในศีล ในสมาธิ ในปัญญาไปพร้อมกัน ถือว่าเป็นการปฏิบัติธรรม.

การปฏิบัติธรรมในการฟังธรรมนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบันด้วย เพื่อประโยชน์ภายหน้าด้วย และเพื่อประโยชน์อย่างยิ่งอันเรียกว่าปรมาตฺถประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่งด้วย เพราะว่าอันบุคคลทุก ๆ คนนี้ย่อมมีกายและใจที่

อนึ่ง วันนี้เป็นวันวิสาขบูชา คือเป็นวันบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนื่องในวันที่ตรงกับวันประสูติตรัสรู้และปรินิพพานของพระองค์ ซึ่งบังเกิดขึ้นตรงกันในวันเพ็ญ คือวันจันทร์เพ็ญแห่งเดือนเวสาขะ ซึ่งตรงกับวันกลางเดือน ๖ โดยมาก เพราะฉะนั้น เมื่อถึงวันเช่นนี้ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายจึงได้น้อมระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณ คุณคือพระ

จึงเป็นปัญญาที่ตักกิเลสและกองทุกข์ที่มีในพระองค์ทั้งสิ้น จึงทรงเป็นผู้บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา และบริสุทธิ์ใจสิ้นเชิง จึงทรงประกอบด้วยพระวิสุทธิคุณ และได้ทรงมีพระมหากรุณาแผ่ไปในสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เสด็จจาริกไปทรงแสดงธรรมสั่งสอนจากความตรัสรู้ของพระองค์ และจากความตรัสรู้ของพระองค์ ทรงตั้งพุทธศาสนาและพุทธบริษัทขึ้นในโลก นี้เนื่องมาจากพระกรุณาคุณของ

เพราะความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นแล้ว การแสดงธรรมก็จะไม่มี เราทั้งหลายก็จะไม่รู้จักอัมมะะ ไม่รู้จักทำบุญ ไม่รู้จักปฏิบัติธรรม ไม่รู้จักทานศีลภาวนา ไม่รู้จักศีลสมาธิปัญญา ไม่อาจจะได้พบวิมุตติคือความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ได้ แต่เพราะอาศัยพระคุณของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพระคุณที่ไม่มีประมาณ ดังที่มีแสดงไว้ว่า อปฺปมาโณ

พระองค์ก็ยังปรากฏอยู่ควบคู่ไปกับศาสนาของพระองค์ที่ยังดำรงอยู่และเป็นไปอยู่ โดยที่พุทธบริษัททั้งหลายได้รับสืบต่อกันมา บอกกล่าวสืบต่อกันมาดังกล่าว เพราะฉะนั้น ความเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า คือตรัสรู้ จึงเป็นความเกิดขึ้นอันสำคัญ และความเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าที่ทำให้คนทั้งหลายรู้จักตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาเป็นพระพุทธเจ้า ก็โดยที่พระองค์ได้ทรงสั่งสอนด้วยพระมหากรุณา.

ได้ทรงรอบรู้ในอัมมะะทั้งปวงอย่างจบสิ้น เป็นต้นว่าได้ตรัสรู้ในโพธิปักขิยธรรม ตรัสรู้ในสติปัญฐาน สัมมปปาณาน อธิบิบาท อินทริย พละ โพชฌงค์ มรรคมีองค์ ๘ และทรงแสดงจำแนกไว้อย่างพิสดาร เป็นทางแห่งความตรัสรู้ และทรงแสดงยอด คืออริยสัจทั้ง ๔ ไว้อย่างครบถ้วน ให้เวไนยนิกรคือหมูชนที่พึงแนะนำได้ สามารถจะรู้ตามพระองค์ในทุกข์ ในทุกขสมุทัยเหตุเกิดทุกข์ ใน

เป็นผลในด้านทุกข์ ในด้านความดับทุกข์อย่างครบถ้วน ใครต้องการดับทุกข์ ก็ปฏิบัติตามที่ตรัสสอนไว้ คือปฏิบัติไปเป็นเหตุของความดับทุกข์ ส่วนทุกข์นั้นก็เช่นเดียวกัน เมื่อปฏิบัติไปในทางก่อนทุกข์ก็ย่อมจะเกิดทุกข์ขึ้น พระองค์ได้ตรัสสอนไว้อย่างครบถ้วน เพราะฉะนั้น พระองค์จึงทรงเป็นสัพพัญญู คือเป็นผู้รู้ทั้งหมด รู้จบ ไม่มีผิดพลาดอันจะต้องให้แก่ใจ ไม่มีบกพร่องอันจะต้องให้

พระพุทธเจ้าก็บังเกิดขึ้น และเมื่อสิทธัตถราชกุมารได้ตรัสรู้พระธรรมเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นแล้ว ก็ทรงอาศัยพระกายที่บังเกิดขึ้นเป็นสิทธัตถราชกุมารนั้นเองเสด็จจาริกไปแสดงสั่งสอนจนถึงเป็นพระกายของสิทธัตถราชกุมารที่แตกสลายคือดับขันธปรินิพพาน เพราะฉะนั้น ความสมภพเป็นสิทธัตถราชกุมาร และความดับขันธแห่งสิทธัตถราชกุมาร จึงเป็นความสำคัญขึ้นเพราะความ

บรรพชิต ประกอบกระทำทั้งอามิสบูชาทั้งปฏิบัติบูชา ปฏิบัติบูชานั้นก็คือการที่มีการแสดงอัมมะะ อันเริ่มตั้งแต่เวลาเช้า มีการสมาทานอุโบสถศีลหรือเบญจเวรวัรติ ตามศรัทธาของตน ๆ อันนับว่าเป็นการปฏิบัติในศีล และมีการแสดงธรรม มีการฟังธรรมตั้งแต่เวลาเช้า และมีการประกอบพิธีบูชา กล่าวคำบูชา เวียนเทียน สวดทำวัตร สวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและมีการฟัง

เรียกว่า กายใจ มีจิตใจประกอบกันอยู่ กายใจนี้หมายถึงนามรูป หรือหมายถึงขันธ์ ๕ เพราะคนเราทุกคนเกิดมาก็ก่อเกิดกายใจนี้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของมารดา ตั้งแต่เป็นปฐมวิญญาน ปฐมจิต ตามที่มีพระพุทธภาษิตตรัสเอาไว้ และเมื่อได้เจริญขึ้นมีอายุนะครบบริบูรณ์โดยปกติ จึงได้คลอดออกมา และได้รับการบำรุงเลี้ยงเติบโตใหญ่ขึ้นมาโดยลำดับ จนถึงบัดนี้ทุกคนก็มีนามรูปหรือขันธ์ ๕

เกิดก่อนตั้งแต่เบื่องต้นดังกล่าวยู่ด้วยกัน ซึ่งขันธ ๕ นั้นก็ได้แก่ รูปขันธ กองรูป เวทนาขันธ กองเวทนา สัญญาขันธ กองสัญญา สังขารขันธ กองสังขาร ความคิดปรุงหรือปรุงคิด และวิญญาณขันธ กองวิญญาณคือความรู้ ย่อเข้าก็เป็น ๒ คือรูปก็เป็นรูป เวทนาสัญญาสังขารวิญญาณเป็นนาม ซึ่งนามนี้เรียกง่าย ๆ ก็คือว่าใจ อันมีหน้าที่รู้เป็นสุขเป็นทุกข์หรือเป็นกลาง ๆ ไม่ทุกข์ไม่สุข

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ความดีความชั่วที่ทำเอาไว้ เพราะฉะนั้น เมื่อวิญญาณปฏิสนธิ เป็นปฐมจิตปฐมวิญญาณ ต้องมีศีมีชั่วมิบาป มีบุญ มีอาสวะมีบารมีติดมา และเมื่อวิญญาณออกจากร่างเมื่อตายที่เรียกกัน หรือจะเรียกว่าจิตก็ตาม ก็นำเอาบุญบาปที่ทำไว้ไปด้วย นำเอาอาสวะบารมีที่ส่งสมไว้ไปด้วย ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้พิจารณาดูว่า เรามีกรรม คือการงานที่กระทำต่าง ๆ ดีหรือชั่ว

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ดังที่กล่าวแล้วเป็นของตน จิตใจนี้เอง เป็นที่เก็บสังสมบาปบุญกรรม อาสวบารมีทั้งหลายเหล่านี้ คนเราจึงมีกายหรือรูปส่วนหนึ่ง มีจิตใจส่วนหนึ่ง ซึ่งประกอบกันอยู่ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงแสดงอัมมะสังสอนให้ทุกคนทำประโยชน์ที่ต้องการให้บังเกิดขึ้นแก่กายใจ เป็นปัจจุบันบ้าง เป็นภายหน้าบ้าง ก็เมื่อเป็นกาลเวลาแล้ว ก็จะต้องมีอดีตคือล่วงไปแล้ว ต้องมี

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ปัจจุบันในเมื่อมาถึง เพราะฉะนั้น จึงมีความต้องการสิ่งที่เกื้อกูล ต้องการความสุขทั้งในปัจจุบันทั้งในภายหน้า.

พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนอัมมะให้ปฏิบัติ เพื่อประโยชน์สุขปัจจุบัน เพื่อประโยชน์สุขภายหน้าประกอบกันไป และนอกจากนี้ยังมีจิตใจอันเป็นข้อสำคัญที่สุด ซึ่งจิตใจนี้กล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่มีประจำอยู่ทุกกาลเวลา และสิ่งที่มี

พระพุทธรูปปางสมาธิ

สำคัญของการทำบุญ ทำบุญให้สมบูรณ์ ดังที่ตรัสสอนให้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน ให้มีอุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาทรัพย์ที่หามาได้ กัลยาณมิตตตา คบเพื่อนมิตรที่ดีงาม สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ นี้เพื่อประโยชน์ปัจจุบัน คือเพื่อจะหล่อเลี้ยงกายใจให้ดำรงชีวิตอยู่ แต่ถ้าเพียงเท่านั้นก็ไม่แน่ว่าการแสวงหา

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ด้วยดีต้องอาศัยประโยชน์อย่างยิ่ง คือต้องมาปฏิบัติอบรมจิตใจ ให้จิตเป็นศีล เป็นสมาธิเป็นปัญญา หรือให้จิตใจนี้เป็นบุญเป็นกุศล หรือให้จิตใจดีนั่นเอง และเมื่อจิตใจดีแล้ว ประโยชน์ภายหน้าคือศรัทธาก็ดี ศีลก็ดี จาคะก็ดี ปัญญา ก็ดีย่อมเกิดขึ้น และเมื่อประโยชน์ภายนามีศรัทธาเป็นต้นถูกต้องบังเกิดขึ้น ประโยชน์ปัจจุบันก็จะดี เพราะฉะนั้น ประโยชน์ทั้ง ๓ นี้ทุกคนจึงต้องปฏิบัติมา

มีหน้าที่รู้จำหมาย มีหน้าที่คิดปรุงหรือปรุงคิด มีหน้าที่รู้ที่เรียกว่าเห็น รู้ที่เรียกว่าได้ยิน ทางคาทางหู รู้ที่เรียกว่าทราบทางจมูกทางลิ้นทางกาย รู้ที่เรียกว่ารู้หรือคิดทางโนคือใจ รู้ทั้งนั้นก็คือใจ เป็นกายใจ กายก็คือกาย ใจก็คือนาม แยกออกไปก็เป็นขันธ ๕ ดังกล่าวนั้น คือตัวเราทุกคนนี้ต้องมีกายใจ หรือมีนามรูป หรือมีขันธ ๕ ดังกล่าวยู่ด้วยกัน นี่ส่วนหนึ่ง.

พระพุทธรูปปางสมาธิ

เป็นของคน เป็นทายาทรับผลของกรรม แต่ไม่ใคร่ว่ามีขันธ ๕ เป็นของคน หรือมีนามรูปเป็นของคน แต่ใคร่ว่าขันธ ๕ หรือนามรูปมิใช่ของคน เป็นอนัตตามิใช่อดีตาดัตตน จึงใคร่ว่ามีกรรมเป็นของคน.

เพราะฉะนั้น ทุกๆ คนนี้จึงประกอบอยู่ด้วย ๒ ส่วน คือส่วนที่ไม่ใช่ของคนอย่างแท้จริง แต่มาเป็นของคนด้วยความยึดถือ ก็คือขันธ ๕ หรือ

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ปัจจุบัน ต้องมีอนาคตคือภายหน้า สำหรับที่เป็นอดีตนั้นก็เป็อดีตไป แต่ที่ทุกคนจะต้องเผชิญก็คือปัจจุบันและอนาคตภายหน้า ซึ่งอนาคตภายหน้านั้น ยังมีความหมายทั้งอย่างหยาบทั้งอย่างละเอียด อย่างหยาบก็เช่นชาติหน้าภายหน้า อย่างละเอียดก็คือว่าในปัจจุบันนี้เอง วันนั้นก็ปัจจุบัน พรุ่งนี้ก็ป็นภายหน้า หรือเดือนนี้เป็นปัจจุบัน เดือนหน้าก็เป็นภายหน้า ปีนี้เป็นปัจจุบัน ปีหน้าก็

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ประจำอยู่ทุกกาลเวลานี้กล่าวว่า เป็น อกาลิโก ไม่ประกอบด้วยกาลเวลาก็ได้ เพราะว่ามีไม่ใช่จะต้องกำหนดว่าปัจจุบัน ไม่ต้องกำหนดว่าภายหน้า แต่มีอยู่ทั้งปัจจุบันทั้งภายหน้า ถ้าหากว่าไม่มีจิตใจเสียอย่างเดียว กายใจที่เป็นนามรูปก็ไม่มี กายใจที่เป็นนามรูปมีอยู่ ก็ต้องมีจิตใจเป็นปัจจุบัน ก็เพราะมีจิตใจประกอบอยู่ เพราะฉะนั้น ก็กล่าวได้ว่าจิตใจนี้เป็นอกาลิโก ไม่ประกอบด้วย

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ทั้งปวงนั้นจะเป็นไปในทางที่ถูกหรือในทางที่ผิด อาจจะเป็นได้ทั้ง ๒ ทาง ถ้าเป็นไปในทางที่ผิดก็ให้โทษมาก ถ้าเป็นไปในทางที่ถูกจึงจะบังเกิดคุณ จึงต้องอาศัยประโยชน์ภายหน้าที่ตรัสสอนไว้ให้มีสัทธาสัมปทา คือถึงพร้อมด้วยศรัทธา ความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อกรรมเชื่อผลของกรรม เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ศีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล

พระพุทธรูปปางสมาธิ

ตั้งแต่ต้นอาศัยกันดังกล่าว รวมความแล้วประโยชน์อย่างยิ่งเกี่ยวแก่จิตใจนี้สำคัญมาก จึงเรียกเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง อันจะขาดเสียมิได้ เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรมจึงต้องปฏิบัติให้ถึงจิตใจ จึงจะบรรลุผลตามภูมิตามชั้น จึงจะชื่อว่าปฏิบัติถูกทาง ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติบูชาที่เป็นอย่างยิ่ง.

และมีจิตใจอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นธาตุรู้ คือรู้อะไร ๆ ได้ และเป็นธาตุที่นุ่มไปได้ทั้งในด้านดีทั้งในด้านชั่ว เป็นธาตุที่เก็บสิ่งที่ประสบพบผ่านไว้ได้ เป็นธาตุที่เก็บความดีความชั่วที่ทำไว้แล้วได้ กระทำชั่วก็เก็บเป็นอาสวะ ดองสันดานเป็นความชั่วไว้ ถ้าความดีก็เก็บเป็นบารมีคือความดีที่ทำเอาไว้ และเป็นที่ตั้งของกรรม คือการงานที่ดีการงานที่ชั่วที่ทุก ๆ คนกระทำเอาไว้ หรือ

พระพุทธรูปปางสมาธิ

นามรูปหรือทรัพย์สินต่าง ๆ หรือลาภ ยศ สรรเสริญ สุขต่าง ๆ หรือความเสื่อมลาภ ความเสื่อมยศ นินทา ทุกข์ต่าง ๆ คือทั้งสิ่งที่ปรารถนาทั้งสิ่งที่ไม่ปรารถนา ล้วนไม่ใช่ของคนทั้งนั้น แต่เพราะไปยึดว่าเป็นของคนจึงต้องเป็นทุกข์ ในเมื่อสิ่งทั้งหลายต้องแปรปรวนเปลี่ยนแปลงไป ส่วนที่เป็นของคนนั้น คือกรรมตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ให้พิจารณาเนื่อง ๆ หรืออาสวะบารมี

พระพุทธรูปปางสมาธิ

เป็นภายหน้า หรือละเอียดเข้าไปอีก ชั่วโม่งนี้ก็เป็นปัจจุบัน ชั่วโม่งหน้าก็เป็นภายหน้า ละเอียดเข้าไปอีกนาที่นี้เป็นปัจจุบัน นาที่หน้าก็เป็นภายหน้า เพราะฉะนั้น ปัจจุบันกับอนาคตนั้นจึงคู่กันอยู่ ประสานกันอยู่ อันจะนับได้ทั้งในระยะที่ใกล้ที่สุดทั้งไกลที่สุด ฉะนั้น คนเราจึงต้องเผชิญปัจจุบันอนาคตอยู่ตลอดเวลา ถ้ายังมีชาติภพต่อไปอีก ก็ต้องเผชิญกับอนาคตต่อไปอีก ซึ่งมาเป็น

พระพุทธรูปปางสมาธิ

กาลเวลา มีอยู่ตลอดไป เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนมุ่งอบรมจิตใจอันเป็นข้อสำคัญนี้เป็นข้อหลัก และเมื่อมีจิตใจดี ก็จะทำให้การปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน ที่เป็นภายหน้าดีด้วย ถ้าจิตใจร้ายไม่ดี ก็จะทำให้การปฏิบัติที่เป็นปัจจุบันที่เป็นภายหน้าร้ายไม่ดีด้วย การที่มาปฏิบัติธรรมให้จิตใจนี้เป็นศีลเป็นสมาธิเป็นปัญญา หรือให้จิตใจนี้เป็นบุญเป็นกุศล จึงเป็นหลัก

พระพุทธรูปปางสมาธิ

คือให้งดเว้นจากความประพฤติที่เป็นภัยเวรต่างๆ จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยจาคะคือการสละบริจจาค ปัญญาสัมปทา คือความรู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ นี่เป็นประโยชน์ภายหน้า ต้องมีอัมมะทั้ง ๔ ข้อนี้ประกอบ จึงจะทำให้การประกอบอาชีพต่างๆ ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบันนั้นถูกต้อง อันจะทำให้เป็นประโยชน์ที่สมบูรณ์ แต่ประโยชน์ที่เป็นภายหน้านี้อจะเป็นไป

พระพุทธรูปปางสมาธิ

เบื้องหน้าแต่นี้พึงตั้งสมณนาหารจิต สดับธรรมภาຍิตซึ่งท่านจะได้ผลัดเปลี่ยนกันแสดงต่อไป ณ กาลบัดนี้เทอญ.

พระพุทธรูปปางสมาธิ

หมายเหตุ : ทรงแสดง ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๒